

KAPITTEL

De uitstraling van het werk Gods in het leven van de monnik*

Mauro-Giuseppe Lepori o.cist.

vertaling: Tamar Vertommen ocso

81

DE ROVEL

“Bij het werk Gods, in de bidplaats,
in het klooster, in de tuin, op straat,
op het land of waar dan ook...” (RB 7,63)

Op een zomerdag, nog voor het ochtendgloren, was ik aan het bidden op het strand van Île Saint-Honorat, het Franse eilandje met de cisterciënzermonniken van de abdij van Lérins. Het grijze water golfde zachtjes en heel langzaam kwam aan de horizon, tussen de wolken en de zee, de opgaande zon tevoorschijn. De lichtschijspreidde haar gouden mantel over de zeespiegel. Mijn aandacht werd getrokken door een kleine rotspunt die net boven het wateroppervlak uitstak, zodat de golven van de zee het topje overspoelden om het daarna opnieuw te laten verschijnen. Zo vormde de rotspunt in het zeewater telkens weer nieuwe cirkels die op hun beurt met het gouden licht van de opgaande zon speelden. Was nu die rotspunt helemaal onder water gebleven, of stak hij de hele tijd boven het water, dan had zich dat prachtige motief niet kunnen vormen en zou de zonsopgang alleen maar een vaag licht over de zee hebben geworpen, een schijnsel zonder veel expressie.

Het is een beetje op deze manier dat we het ritme van het goddelijk officie van de monniken moeten begrijpen. Het volstaat niet dat de rotspunt eenmaal per dag wordt ondergedompeld, of alleen 's morgens en 's avonds. Neen, de rotspunt moet regelmatig ondergaan en weer bovenkomen, anders verdwijnen de cirkels, wordt het water vlak of neemt het licht alleen de vorm van de golven aan, zonder uitstraling vanuit een centrum. Dit is de benedictijnse visie over het gebed dat als een centrum regelmatig de uitstraling van het werk Gods in ons leven dient te vernieuwen.

* Deze bijdrage is ontleend aan meerdere kapitteltoespraken die Mauro-Giuseppe Lepori o.cist. hield voor de Corso di Formazione Monastica (Sant'Anselmo Rome) in de maand september van het jaar 2013.

De ware vraag over het gebed in onze gemeenschappen, is niet welk officie we moeten bidden, in welke taal of met welke melodie, maar wel: hoe kan ons gebed zijn uitstraling vinden in de realiteit van het dagelijkse leven? Benedictus besteedde in zijn Regel veel aandacht aan deze band tussen het gebed en de dagelijkse realiteit. Of om het met de metafoor van het Lérins-beeld te zeggen: de cirkels in het water van het dagelijkse leven blijven uit als de rotspunt van het gebed een heuse berg is geworden, maar ze zijn er evenmin als het zeewater zo hoog staat dat het topje van de rots bijna nooit meer verschijnt.

De roepstem in het hart

De uitstraling van het werk Gods in ons leven begint met het weerklinken van het Woord in ons hart. De eerste voorwaarde voor die uitstraling is de innerlijke stilte die toelaat dat het Woord van God echoot in ons en door ons. Wordt de stilte op deze manier beleefd, dan is ze geen inperking van onze menselijke vermogens tot nabijheid of van onze relaties met anderen en met de wereld. Integendeel, zonder stille momenten waarop we Gods stem kunnen beluisteren, verliezen we het centrum van het werk Gods, kan dat werk Gods niet meer uitstralen in ons leven en kunnen we er niet meer van getuigen tegenover anderen.

Na een kapittel over de zwijgzaamheid begint het zevende hoofdstuk van de Regel van Benedictus met het woord *clamat*: “De heilige Schrift *roept* ons toe.” Benedictus beveelt ons een stilte aan, die toelaat dat het Woord van God niet alleen tot ons spreekt, maar zelfs tot ons roept. Hoe meer stilte, des te beter Gods Woord in ons kan weerklinken en hoe meer het ons hart en ons leven zal omvormen.

Vanuit dit centrum van ons hart zal het werk Gods uitstralen in de verschillende domeinen van ons leven. Hoe dit gebeurt, leert ons alweer de rotspunt in de zee: het is niet zo dat de ene watercirkel de volgende voortbrengt, neen, elke zich uitbreidende cirkel vindt zijn oorsprong in het centrum. Evenmin is het zo dat het centrum van het werk Gods eerst uitstraalt in de bidplaats, en dat de bidplaats vervolgens de cirkel van het klooster voortbrengt, en de cirkel van het klooster die van de tuin, enzovoort. Neen, elke cirkel vindt zijn oorsprong en zijn uitstraling in het werk Gods dat precies om die reden op verschillende momenten van de dag hernieuwd moet worden.

De bidplaats: hart van de gemeenschap

Vertrekken we eerst vanuit het getijdengebed in de bidplaats. De cirkel die daar ontstaat, houdt rechtstreeks verband met het monastiek officie. In hoofdstuk 52 legt Benedictus uit hoe de monniken zich dienen te gedragen na het beëindigen van het getijdengebed:

Allen gaan in de grootste stilte naar buiten en men beware de eerbied voor God, zodat een broeder die misschien in afzondering wil bidden, niet door de onbetamelijkheid van een ander gestoord wordt. (RB 52,2-3)

Benedictus geeft ons hier een richtlijn die de aard openbaart van deze uitstraling van het werk Gods in ons leven. Hij roept ons namelijk op het officie te verlaten met een innerlijk gebed, een gebed van het hart, dat als een schat is, als een parel die we moeten behoeden in onszelf en in de anderen.

De innerlijke stilte zondert ons niet af van de anderen, integendeel, ze maakt ons meer aandachtig voor de ander als tempel van God. We kunnen onze naaste niet beter beminnen en respecteren dan door diens persoonlijk contact met de Heer te erkennen en te bevorderen. De bidplaats is de plaats bij uitstek waar dit diepe respect voor God en voor de naaste gestalte krijgt. Daarom ook mag men er niets opbergen of niets doen behalve bidden. (cf. RB 51,1)

Het huis Gods: lichaam van de gemeenschap

De uitstraling van het werk Gods in de bidplaats is op zich reeds een uitstraling in het klooster dat idealiter een klimaat van stilte en broederlijkheid ademt en dus evengoed het 'huis Gods' van de monastieke gemeenschap mag heten. Met betrekking tot het werk Gods en de bidplaats spraken we over een hart. Welnu, het lichaam van dit hart is de gemeenschap, een familie van broeders en zusters die samengebracht zijn in een huis. De meest karakteristieke en de meest buitengewone uitstraling van het werk Gods is de broederlijke gemeenschap waarin we herrijzen tot nieuw leven door elkaar wederzijds te beminnen en te vergeven zoals de Vader ons vergeeft. Johannes zegt het duidelijk in zijn eerste brief: "Wij zijn overgegaan van de dood naar het leven; wij weten het, omdat wij onze broeders liefhebben." (1 Joh 3,14)

Soms lijkt het alsof alles wat nodig is om de kloosterroeping oprecht te beleven een dure plicht is. Natuurlijk valt het monniken en monialen niet altijd gemakkelijk om hun taak te volbrengen, want ze moeten opgevoed worden tot iets groters dan henzelf. Dat vergt offers, discipline en verzaking. We mogen echter nooit de hoofdreden van dit alles uit het oog verliezen: Jezus' liefde voor ons. Alleen is het voor ons moeilijk te aanvaarden dat Jezus een specifieke manier heeft om van ons te houden. Zijn toewending naar ons is weliswaar persoonlijk, maar niet individueel of individualistisch. Jezus neemt als het

Pand van de abdij van Lérins.
© foto: Tourisme Lérins.

ware andere mensen op in de omhelzing die Hij ons geeft. De omhelzing van Jezus verbindt ons tot anderen, ja, ze behelst de hele mensheid. De manier waarop Jezus ons persoonlijk aanraakt, is er een die alle leden van onze gemeenschap in eenzelfde kring schaart.

De hortus conclusus: plek van schoonheid

De tuin is de plek waar de monastieke gemeenschap begint te werken, waar ze de realiteit omvormt tot een plaats van productiviteit die de uitdrukking wil zijn van de aard en het doel van een aan God en aan zijn werk toegewijd huis. De tuin maakt deel uit van het slot, of is minstens verbonden met het kloostergebouw. Als het goed is, drukt de tuin het werk Gods van het officie uit in het ambacht van de mens, in het werk van onze handen. De tuin staat ook symbool voor alle werkplaatsen binnen het kloosterslot: de keuken, de ziekenafdeling, de bibliotheek, enzovoort.

De idee van de tuin herinnert ons aan de oorspronkelijke, paradijselijke dimensie van onze relatie met de werkelijkheid. Het aards paradijs was letterlijk een tuin, een ongerepte ruimte waar God Adam in plaatste om er te werken in een sfeer van intieme vriendschap met zijn Schepper. Door de zonde speelde de mens deze dimensie kwijt, zowel met betrekking tot zijn relatie met God en de medemens, als met betrekking tot het werk zelf. Maar Jezus Christus kwam om de verloren tuin weer vrij te kopen. In zekere zin vormt het officie in de bidplaats van het klooster het moment waarop Adam opnieuw het Woord ontvangt dat hem scheidt en de Levensadem die hem bezielt, om als zoon en vriend van God te kunnen leven en werken in de ruimte die God hem geeft.

De traditie beschouwde deze *hortus conclusus* ook als een plaats van gecultiveerde schoonheid – de schoonheid van een tuin waarin de mens samenwerkt met zijn Schepper om zijn levensruimte bevallig te maken. Dit aspect van het monastieke leven mogen we zeker niet verwaarlozen. Lelijke en onverzorgde kloosters zijn in werkelijkheid geen huizen waarin de voorkeur gegeven wordt aan Christus; Hij is er niet de Bruidegom van de ziel, de Vriend met wie de kloosterlingen samenleven. Dergelijke kloosters zijn grijze kazernes, ze verraden dat soort monachisme dat uitgaat van de idee van een roeping van slaven of militairen zonder persoonlijkheid, zonder hart. Lelijkheid is hoe genaamd geen deugd, en ook geen uiting van armoede of soberheid.

De schoonheid die uitstraalt van de liefdesband met de Heer, kunnen we met de meest eenvoudige middelen uitdrukken: drie bloemen, een proper tafelkleed, een ruimte waar een emmer water en wat zeep aan te pas kwam. Als ik middeleeuwse kloosters bezoek, wekt de manier waarop hun bewoners elke plek, tot de stallen toe, mooi maakten, mijn bewondering. Voor hen was er geen onderscheid tussen gebed en leven, tussen het goddelijk officie en de prozaïsche werkelijkheid, tussen het werk Gods en het werk van de mens. In hun ogen was alles met alles verbonden dankzij de harmonie van één enkele liefde, de voorkeurliefde voor Christus, die tot in de kleinste details van het leven haar uitdrukking vond.

Binnentuin van de abdij van Lérins. © foto: Jean-Jacques Giordan.

De buitenwereld: plek van discipline en transparantie

Soms wordt de monnik ook opgeroepen om het werk Gods op straat uit te stralen. Benedictus laat de monniken niet graag buitenshuis vertoeven, “want dat is volstrekt niet goed voor hun zielen” (RB 66,7). Toch is het met het reizen als met het drinken van wijn (cf. RB 40,6): het ideaal is anders, maar het is nu eenmaal een onvermijdelijke zaak. Daarom is het belangrijk dat monniken leren hoe ze op een goede manier kunnen beleven wat hun anders kwaad zou kunnen doen. Misschien geldt dit vandaag vooral voor de omgang met internet, mobiele telefoon, enzovoort. Iets op een goede manier beleven betekent voor de monnikenvader het in acht nemen van de maat van de gehoorzaamheid, de transparantie en de gemeenschappelijke discipline. Zo wordt vermeden dat er afgoden ontstaan die de gemeenschapsbeleving fnuiken en geleidelijk aan de plaats van de Heer gaan innemen binnen de ruimte van het hart.

Ook voor het reizen geldt een bepaalde tucht: een broeder begeeft zich alleen buiten het klooster omdat hij gezonden is, niet omdat hij zin heeft eens een andere lucht op te snuiven. De discipline van de monnik op reis bestaat erin dat hij zijn zending niet verwaarloost of misbruikt. De gemeenschap van haar kant draagt mee zorg voor de broeder op reis: op materieel vlak, door hem bijvoorbeeld iets betere kleren te geven, maar vooral door haar gebed. De reis vertrekt als het ware vanuit het werk Gods:

Broeders die op het punt staan op reis te gaan, bevelen zich aan in het gebed van alle broeders en van de abt, en in het laatste gebed van het werk Gods worden altijd alle afwezigen herdacht. Wanneer de broeders van hun reis terugkeren, moeten zij zich op de dag van hun thuiskomst in alle

getijden, als het werk Gods besloten wordt, in het koor plat ter aarde werpen om allen om hun gebed te vragen. (RB 67,1-4)

De broeder keert dus ook terug tot het werk Gods. In dat werk Gods hervindt hij het centrum van zijn leven en van zijn roeping. Het gebed is als het ware de onzichtbare band tussen de gemeenschap en de afwezige broeder. Of zoals Jezus zei: "Hij die Mij gezonden heeft, is met Mij. Hij heeft Mij niet alleen gelaten, omdat Ik altijd doe wat Hem behaagt." (Joh 8,29) De broeder zelf draagt medeverantwoordelijkheid voor deze band. Hij doet daarom wat de abt en de gemeenschap behaagt, in gehoorzaamheid en in de grootst mogelijke transparantie. Zo zal de uitstraling van het werk Gods ook buiten, op straat, doorwerken.

Die uitstraling is van nature middelpuntvliedend, niet middelpuntzoekend. De monnik gaat dus niet naar buiten om aandacht te wekken of nieuwtjes te vergaren, noch om geld uit te delen, te prediken of diensten te verlenen. De ware christelijke schoonheid trekt de blikken niet naar zich toe, maar ze is de uitstraling van de belangeloze blik van God op alles en allen, een blik die in elke mens een hart ziet dat geschapen is door God en voor God, een hart dat vreugde en verdriet kent, een hart dat nood heeft te beminnen en bemind te worden. Het is niet door zelf in de kijker te lopen en door bewondering op te wekken dat we getuigenis afleggen, maar door Gods liefdevolle blik te laten uitstralen op anderen.

Het land van de bevrijding en de heiliging

De landerijen ten slotte symboliseren de plaatsen waar de broeders werken voor hun dagelijks brood en voorzien in het levensonderhoud van de monastieke gemeenschap. Benedictus vermeldt het land na de straat, omdat de landbouwgronden van het klooster zich buiten het slot bevinden, soms zelfs ver weg. Op het land zaait en maait men, het werk kan er zwaar zijn. Dat labuur is een gevolg van de zondeval. (cf. Gn 3,17-19) Als het werk in de tuin van het klooster idealiter de situatie van voor de zondeval weerspiegelt, dan roept het werk op het veld de toestand op van na de uitdrijving uit de hof van Eden. De akker is niet alleen de plaats van de zware inspanning, hij is ook de plaats van de zonde. Kaïn vermoordde zijn broer Abel op het land (Gn 4,8); koning Achab liet Nabot terechtstellen omwille van zijn wijngaard (1 Kon 21); met de dertig denariën waarvoor Judas Jezus verraden had, kochten de hogepriesters het land van de pottenbakker om er de vreemdelingen te begraven, zodat dat lapje grond de naam Bloedakker kreeg (Mt 27,7-8).

De Regel wil ons echter leren de relatie tot het land zo te beleven dat we mogen ervaren bevrijde mensen te zijn. Het land is de plaats waar de Vader ons zendt om te werken en zo deel te hebben aan het verlossingswerk. We beslissen niet zelf op welk veld we gaan werken en hoe we er werken, we zijn er ons van bewust dat we gezonden zijn om te werken op Gods akker. Bovendien kan ons menselijk werk slechts vruchtbaar zijn als we het zien en beleven

Poortgebouw van de abdij van Lérins. © foto: Florian Pépellin.

als een werk van God. De broeders wier werkplaats te ver weg is om deel te nemen aan het officie “verrichten het werk Gods daar waar ze aan het werk zijn” (RB 50,3). Benedictus vraagt dus dat we het werk Gods laten doordringen in het werk van onze handen, dat we de ruimte van ons werk openstellen voor God die aan het werk is. Zo wordt het werk van de mens uitdrukking van Gods werk. Zo kan ook de zware arbeid waar we spontaan niet van houden, heilige ruimte worden – ruimte waar God aan het werk is, en alles nieuw maakt in Christus (cf. Apc 21,5).

De grenzeloze ruimte

Benedictus eindigt zijn lijstje met plaatsen waar de monnik geroepen is om het werk Gods uit te stralen met het woord ‘*ubicumque*’ – vertaald is dat: ‘waar dan ook’. We zouden kunnen parafraseren: ‘in relatie tot alle mensen en alle dingen’. Eigenlijk is alleen God *ubicumque*: Hij is het persoonlijk Wezen dat in staat is overal te zijn en in relatie te staan met alles en allen. Als het gebed ons werkelijk met God verenigt, dan verschaft het ons in zekere zin deze capaciteit tot relatie met alles en allen, het vermogen tot universele gemeenschap waartoe alleen God in staat is.

Het werk Gods bij uitstek is de gemeenschap: de trinitaire gemeenschap die Hijzelf is, en die Hij aan ons meedeelt als we zijn gave van persoonlijke relatie met ons ontvangen. Het officie, met als hoogtepunt de eucharistie, is het moment bij uitstek waarin God ons zijn gemeenschap aanbiedt in Christus en in de Geest, en waarin we deze gemeenschap ontvangen in onszelf en in de relatie met de broeders en zusters met wie we in gebed verenigd zijn. Vanuit dit

Het rotsstrand van Île Saint-Honorat, met het versterkte gedeelte van de oude abdij van Lérins.

© foto: Shutterstock.

centrum zal dit werk van de aangeboden en ontvangen gemeenschap zich gaan verspreiden in de relatie met alles en allen. Die uitstraling is de universele gemeenschap die Benedictus met het eenvoudige woord ‘*ubicumque*’ beschrijft.

Willen we onze roeping niet op een bekrompen en geïsoleerde manier beleven, dan kan het belang van dit *ubicumque* niet genoeg benadrukt worden. Alle hierboven beschreven cirkels – het werk Gods, de bidplaats, het klooster, de tuin, enzovoort – zouden we uiteindelijk nog kunnen beleven als afgesloten ruimtes, waar we enkel ons eigen belang en dat van onze monastieke gemeenschap zoeken, maar met het *ubicumque* is het alsof we ons plots tegenover de hele wereld, de hele mensheid, het hele universum bevinden: een ruimte zonder grenzen.

We mogen niet vergeten dat Christus’ bewogenheid voor de menigte en zijn medelijden met de hele mensheid een daad van het hart is, een ononderbroken en eeuwige daad van liefde. Waar het Jezus om te doen is, is niet in de eerste plaats hoe de zending en het apostolaat moet worden georganiseerd, maar wel dat in de harten van zijn leerlingen het goddelijke medelijden groeit en zich van daaruit verspreidt als een liefde voor de hele mensheid, geheel in overeenstemming met zijn passie voor elke man en elke vrouw op aarde. Dit is echter niet iets wat we kunnen ‘doen’ of ‘leren’. De liefde van Christus is een genade die we moeten vragen en ontvangen. Zo zal de monnik die de buitenste cirkel van de uitstraling van het werk Gods bereikt – dit is de kloosterling die geroepen is tot uitstraling met alles en allen – onmiddellijk begrijpen dat hij telkens opnieuw dient terug te keren naar het centrum, naar het hart van zijn roeping: het woord van God dat ontvangen en gevierd wordt in het gebed. Dat alles gebeurt naar het voorbeeld van Jezus zelf, die telkens weer terugkeerde naar het centrum en naar de bron van zijn gemeenschap met de Vader.

Mauro-Giuseppe Lepori o.cist. is sinds 2010 de abt-generaal van de cisterciënzerorde (gewone observantie).

Voorheen was hij abt van de abdij van Hauterive (Zwitserland). Lepori werd bekend als auteur van spirituele geschriften en als conferencier voor diverse doelgroepen.